

JE BENT JONG EN JE WIL WAT TOEKOMST

Jantijn Anema & Hannah Prins

Je bent jong en je wil wat toekomst

Een redelijk radicaal verhaal

Met een voorwoord
van Jort Kelder

DE GEUS



© Jantijn Anema en Hannah Prins, 2023
Omslagontwerp Bart Rouwhorst
Omslagbeeld © Jill Pelto
Typografie binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk
ISBN 978 90 445 4932 4
NUR 320

Voor J&F, onze toekomst

‘Talloze voorbeelden bevestigen dat de meest scherpzinnige en wijze mensen bepaalde feiten en ideeën niet accepteerden, omdat het hun bevattingsvermogen te boven ging. Hun nakomelingen echter begrepen ze niet alleen, maar – wat nog veel verder gaat – iedereen beschouwt ze nu als uitgemaakte, onweerlegbare waarheden.’

– JUSTUS VON LIEBIG (1803-1873), *uitvinder kunstmest, voorstander kringlooplandbouw*

Inhoud

Voorwoord van Jort Kelder	
Een grote sprong achterwaarts?	11
Proloog	
Naar de AI2	15
Hoofdstuk 1	
Tijd voor een crisisaanpak	
<i>Waarom een ruk aan het stuur nu nodig is en hoe redelijk radicaal verzet daartoe aanzet</i>	21
Hoofdstuk 2	
Oude tijdperken moeten plaatsmaken voor nieuwe	
<i>Welkom in de planetaire crisis</i>	33
Hoofdstuk 3	
De wetenschap	
<i>Wat wetenschappers zeggen over een hete planeet</i>	47
Hoofdstuk 4	
Het koolstofbudget	
<i>Hoeveel CO₂ kunnen we nog uitstoten en hoe gaan we dat verdelen?</i>	69
Hoofdstuk 5	
Het beleid	
<i>Wat Nederland doet om klimaatverandering tegen te gaan en waarom dat niet genoeg is</i>	87
Hoofdstuk 6	
Het systeem	
<i>Waarom systeemverandering noodzakelijk is</i>	97

Hoofdstuk 7

Vier systeemoplossingen

De pijlers van een crisisaanpak 117

Hoofdstuk 8

Wat toekomst

Een gids voor een groen en gelukkig leven 153

Epiloog

Na de A12 177

Dankwoord 183

Noten 185

Naar de A12

Zondag 22 januari 2023

Hey Hannah,

Vanochtend heb ik me aangemeld voor de blokkade van de A12, aanstaande zaterdag. Het is de eerste keer dat ik meedoe aan een actie van Extinction Rebellion (XR). Om eerlijk te zijn vind ik het spannend. Ik ben toegevoegd aan een Signal-groep voor 'arresteerbare rebellen'. Ik word bij voorkeur niet gearresteerd, vooral niet op zaterdagmiddag, maar hoe rebels is een niet-arresteerbare rebel eigenlijk?

Voor de zekerheid tref ik voorbereidingen voor mijn detentie. Jij hebt daar ervaring mee, dus ik ben benieuwd naar je adviezen. Is het bijvoorbeeld raadzaam om een maaltijdreep, een fleecedeken of een bluetooth-speaker mee te nemen? En kan ik aan de agenten vragen of het mogelijk is om in hechtenis te gaan met mijn geliefde, die meegaat naar het protest? Of lijdt ook de liefde onder de strijd voor een betere wereld?

Over de liefde gesproken: ik was blij om te lezen dat bij de blokkade een 'Welzijnsteam' aanwezig zal zijn. Het Welzijnsteam zal herkenbaar zijn aan groene hesjes met de tekst WELBEING op de achterkant. Volgens de website van XR zorgt het Welzijnsteam voor het welzijn van iedereen tijdens een actie. Weet jij of het Welzijnsteam ook buiten actie-uren beschikbaar is? Als deze wereld ergens behoefte aan heeft, dan is het aan een Welzijnsteam.

Eerder vandaag stuurde Tessel een bericht in de Signal-groep voor arresteerbare rebellen. De aanhef was: 'Goedemorgen dappere rebellekes!' Ik vind het prima dat ik nu een dapper rebelleke ben,

hoewel ik nog niet eerder op die manier naar mezelf heb gekeken. Hoelang zie jij jezelf al als een dapper rebelleke?

De reden dat Tessel de dappere rebellekes aanschreef, was om ons te attenderen op de Actieconsensus. In de Actieconsensus las ik onder meer dat dappere rebellekes geen wapens dragen (Punt 2), respect tonen (Punt 1), geen drugs gebruiken (Punt 4) en geen politieke partij promoten (Punt 5). Punt 6 van de Actieconsensus stelt: 'We maken geen open vuur.'

Tot overmaat van ramp mogen rebellen alleen sigaretten roken op 'plekken waar anderen er geen last van hebben' (ook onder Punt 4). Bestaan er op een snelweg die je blokkeert plekken waar anderen geen last van je hebben?

Hoe ziet jouw dag eruit zaterdag?

Liefs,
Jantijn

* * *

Dinsdag 24 januari 2023

Lieve Jantijn,

Ontzettend leuk en goed dat je mee gaat doen met de wegblokkade op de A12. Dat je dit doet omdat er een leuk meisje meegaat en niet voor mij (of voor de toekomst van deze planeet?) is niet erg.

Toen ik je ontmoette tijdens onze rechtenstudie leerde ik vooral je bedachtzame kant kennen. Dat je nu deze keuze maakt, laat volgens mij zien dat je er lang over na hebt gedacht en tot de conclusie bent gekomen dat demonstreren echt werkt! Zelf ga ik vaak wat makkelijker mee in dingen en heb ik snel een mening klaar, haha. Ben je eigenlijk zenuwachtig?

Bij demonstraties is iedereen welkom. Je kan ervoor kiezen bij de grote acties om net zo lang te blijven tot je wordt gearresteerd, maar je kan ook een andere rol op je nemen. Er moet eten worden gekookt, persberichten moeten worden geschreven en mensen die uit de cel komen moeten worden verwelkomd met een kopje thee en een koekje. Het staat iedereen vrij om te kiezen welke rol past, en het kan ook per actie verschillen.

Als ik de dag na een demonstratie een tentamen heb, laat ik me liever niet arresteren, want dan kan ik in de avond nog wat studeren. Anderen hebben nog belangrijkere redenen om zich niet te laten arresteren: geen Europees paspoort, een angststoornis of een handicap. Weer anderen willen eerst een keertje rustig kijken, of ze voelen zich fijner in een andere rol.

Jij zit voor deze actie bij de arresteerbare groep, maar ook dan kan je hoogstwaarschijnlijk nog op tijd weg. De politie vordert ons namelijk een paar keer voordat ze beginnen met arresteren. Dan schreeuwt een agent door een megafoon: 'Hier spreekt de politie, op last van de burgemeester is deze demonstratie per direct beëindigd.' Als je dat hoort kan je langzaam naar de kant gaan als je liever niet gearresteerd wil worden.

Het is natuurlijk wel belangrijk dat er genoeg mensen zijn die wel gearresteerd worden. Hoe meer mensen op een weg zitten, hoe langer het duurt voor iedereen is weggesleept en hoe meer tijd je hebt om je punt te maken. Mocht je toch ervoor kiezen om te blijven, dan hier vast een aantal tips voor na de arrestatie:

- Neem een boek mee, soms heb je geluk en mag je wat lezen in de cel, anders krijg je wat van agenten, dat is meestal de Bijbel of de *Privé*, welke zou jij kiezen?
- Over eten hoeft je je geen zorgen te maken, tijdens de actie lopen er mensen rond met een groen hesje. Zij komen vragen hoe het met je gaat en of je water, een koekje of een banaan wil.
- Schrijf het nummer van je moeder op je arm voor de je-weet-maar-nooit, ik mag van mijn moeder niet actievoeren zonder dat ik haar telefoonnummer op m'n arm heb geschreven.

- Geniet! Het gebeurt niet elke dag dat je met duizenden andere bezorgde mensen samenkomt om een vuist te maken voor wat toekomst. Het actievoeren geeft hoop, dus het mag soms best even als genieten voelen om daar te staan.

Ik ben er aanstaande zaterdag ook bij, maar dan als politiecontact. Dat betekent dat ik onderhandel met de politie over de veiligheid van de demonstranten (hoelang mogen we nog blijven, moet er een ambulance doorheen, zijn er omstanders die vervelend doen).

Ik denk dat ik me een rebel voelde vanaf het moment dat ik om vijf uur in de ochtend opstond om met allemaal mensen die ik niet kende een kruispunt bij de Zuidas te blokkeren, een jaar of drie geleden. Het zal je misschien niks verbazen, maar in die statige kantoorpanden worden beslissingen genomen die onze wereld helemaal naar de klote helpen. Daar wilden wij graag wat aan doen.

In het donker fietsten we in een klein groepje naar de weg toe. Daar aangekomen zag ik vanuit alle richtingen andere groepjes heel stilletjes komen aansluipen. En toen, het leek uit het niks, hadden we opeens een enorme weg geblokkeerd. Met meer dan 300 activisten zaten we op het kruispunt tot de politie ons meenam. We werden in grote bussen afgevoerd naar een industrieterrein buiten Amsterdam. Bestuurlijke verplaatsing heet zoiets, dat doen ze vaak met boze hooligans. Wij waren ook boos. Niet vanwege het verlies van onze club, maar vanwege het verlies van onze toekomst.

Tot zaterdag!

XXX Hannah

* * *

Woensdag 25 januari 2023

Lieve Hannah,

Het is wat jou betreft dus niet erg om naar een demonstratie te gaan om indruk te maken op een leuk meisje. Dat stelt me gerust, hoewel het niet afdoet aan mijn zorgen over de toekomst, integendeel. Kan jij je een toekomst voorstellen zonder leuke meisjes of jongens om indruk op te maken? Ik vrees van wel, want maandagavond vertelde je op een podium dat we 'er allemaal aan gaan' als we de planetaire crisis niet snel serieus gaan nemen.

Gisteravond volgde ik een online briefing over de blokkade. De gespreksleider benadrukte dat we ons niet moeten laten verleiden door de politie om geweld te gebruiken. Het klonk alsof de politie een onweerstaanbare verleidingsdans in huis heeft. Het stelt me dan ook gerust dat jij erop toeziet dat iedereen zaterdag de verleiding zal weerstaan, door het gesprek met de politie te faciliteren. Hoewel actievoeren misschien ook verleiden betekent.

Bedankt voor het lijstje met tips voor aspirant-gedetineerden. Als ik moet kiezen tussen de Bijbel en de *Privé*, dan kies ik voor de Bijbel. Een betere plek om de Bijbel te lezen dan een politieeel lijkt me nauwelijks denkbaar. In de Bijbel staat trouwens dat we blij moeten zijn als we gevangen worden genomen, want zo wil Jezus zijn macht laten zien. Hoe wil jij je macht laten zien, Hannah? En kunnen we nog een bijdrage van Jezus verwachten aan het tegengaan van klimaatverandering?

We moeten het ook over de Zuidas hebben, de plek van jouw vuurdoop als activist. Ik las vandaag ergens dat onze economie 'de dienstmeid van het grootkapitaal' is geworden. Het is waar dat onze economie ervoor zorgt dat de rijken steeds rijker worden, zonder dat iedereen daarvan meeprofiteert. Dat stelt rijken in de gelegenheid om klimaatverwoestende hobby's en gewoontes te ontwikkelen, terwijl de mogelijkheden van minderbedeelden om duurzame keuzes te maken afnemen. Dat is geen houdbare situatie, lijkt me. Prima dat het grootkapitaal een dienstmeid heeft, maar

dan heeft het klimaat twintig dienstmeiden nodig, een conciërge van Les Clefs d'Or en een goede hovenier.

Bedachtzaam of niet: het is niet langer redelijk om geen actie te voeren voor het klimaat, al ben ik blij dat ik een bedachtzame indruk heb achtergelaten tijdens onze studie. Ik kan me nog goed herinneren dat we samen een keer of zeven hebben geprobeerd om het tentamen Ondernemingsrecht te halen (weet je nog: 'The most important organization in the world is the company: the basis of the prosperity of the West.').¹ We wisten dat het uiteindelijk moest gebeuren, maar we vertikten het steeds om echt aan het werk te gaan. Net als sommige politici en CEO's eigenlijk, alleen verkloten zij geen tentamens, maar de leefbaarheid van de planeet.

Tot zaterdag op de A12!

Voorwaarts,
Jantijn

HOOFDSTUK I

Tijd voor een crisisaanpak

*Waarom een ruk aan het stuur nu nodig is en hoe
redelijk radicaal verzet daartoe aanzet*

‘Climate activists are sometimes depicted as dangerous radicals. But the truly dangerous radicals are the countries that are increasing the production of fossil fuels.’

—ANTÓNIO GUTERRES, *secretaris-generaal van de Verenigde Naties*, via X (voorheen Twitter) (2022)

KIES EEN CRISISAANPAK

Wij vinden dat het tijd is voor een crisisaanpak in de strijd tegen klimaatverandering. De reden daarvoor is simpel: alleen met een crisisaanpak maken we nog kans om de opwarming tot $1,5^{\circ}\text{C}$ te beperken. Een verdere opwarming heeft onomkeerbare gevolgen en leidt tot onaanvaardbare risico's. Bosbranden, voedseltekorten, verstikkende hitte, droogtes en overstromingen zullen toenemen in aantal, omvang en intensiteit, waardoor steeds grotere gebieden voorgoed onbewoonbaar raken. Het is roekeloos om de risico's die daarbij horen te nemen, maar helaas is dat op dit moment het geval.

Zonder crisisaanpak is de kans om de opwarming tot $1,5^{\circ}\text{C}$ te beperken binnen een aantal jaren verkeken. Het is nu of nooit, zegt de klimaatwetenschap. De enige manier om de opwarming tot $1,5^{\circ}\text{C}$ te beperken is door het razendsnel omlaagbrengen van de uitstoot van broeikasgassen. Een crisisaanpak betekent daarom dat Nederland zo snel mogelijk stopt met het verbranden van fossiele brandstoffen. Dit kan alleen met drastisch ingrijpen in de economie, omdat het grootste deel van de Nederlandse economie nog steeds draait op basis van fossiele energie.

Een crisisaanpak betekent dat vervuilende sectoren, die niet noodzakelijk zijn voor het functioneren van de samenleving, direct sluiten of sneller verduurzamen. Dat geldt bijvoorbeeld voor een deel van de raffinaderijen en de staalproductie met behulp van kolen. Noodzakelijke sectoren, zoals de woningbouw en de landbouw, verduurzamen ook sneller, want Nederland is uiterlijk in 2030 klimaatneutraal.

Een crisisaanpak betekent dat de overheid regie neemt met steunpakketten, noodvoorzieningen en wekelijks persconferenties. Het betekent een terugkeer naar de daadkracht en de solidariteit tijdens corona, maar dan zonder gesloten scholen en afgelaste feestjes.

Klimaatneutraal in 2030 houdt in dat Nederland vanaf dat moment niet meer bijdraagt aan de opwarming van de aarde. Dat is twintig jaar eerder dan de huidige doelstelling van 2050. De 2030-doelstelling hebben we niet bedacht in de kroeg. Deze doelstelling is gebaseerd op een breed gedragen interpretatie van de Nederlandse verantwoordelijkheden, die volgen uit het Akkoord van Parijs.

In dat akkoord uit 2015 hebben 195 landen afgesproken om een inspanning te leveren voor het beperken van de mondiale opwarming tot maximaal 1,5°C. Ook is afgesproken dat rijke landen hiervoor een grotere verantwoordelijkheid dragen dan minder rijke landen. Maar tot nu toe lopen de meeste landen, waaronder Nederland, weg voor deze verantwoordelijkheid.

Het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), waarover meer in hoofdstuk 3, heeft op basis van het huidige internationale klimaatbeleid berekend dat we een mondiale opwarming van minimaal 2,2°C en maximaal 3,5°C tegemoetgaan in 2100: een rampzalig vooruitzicht.

Het lijken kleine verschillen, een graadje meer of minder, maar elke fractie van een graad opwarming maakt de aarde minder woonbaar. Elke fractie van een graad opwarming kost mensen wat toekomst.

Klimaatverandering, een schrikbarende afname van de biodiversiteit en een toenemende verontreiniging van de natuur: op verschillende, maar samenhangende manieren ondermijnen we de leefbaarheid van de aarde. Wij verwijzen naar het geheel van deze problemen als de planetaire crisis.

De planetaire crisis krijgt de wereld steeds meer in haar greep, want de leefomstandigheden op aarde worden met het jaar slechter. In een rapport uit 2023 kaart de Koninklijke Nederlandse

Akademie van Wetenschappen (KNAW) daarom een belangrijke kwestie aan: 'Het is de vraag of technologische aanpassingen, zoals de transitie naar duurzame energie, het tij nog kunnen keren, of dat er meer drastische maatregelen nodig zijn.'²

Het antwoord op deze vraag is wat ons betreft duidelijk. Drastische maatregelen zijn nodig: een ruk aan het stuur. In dit boek leggen we uit waarom en beschrijven we vier oplossingen om het tij te keren, als pijlers van een effectieve crisisaanpak.

1. Stop met fossiele subsidies en belast CO₂
2. Bescherm de natuur, bestendig de rechtsstaat
3. Verdeel de lasten van klimaatbeleid rechtvaardig en bestrijd ongelijkheid
4. Hanteer een brede graadmeter voor welvaart

Deze oplossingen dragen de belofte in zich van een samenleving binnen planetaire grenzen. Dat zijn grenzen die aangeven hoeveel druk de mens op zijn omgeving kan uitoefenen, zonder daarmee afbreuk te doen aan de leefbaarheid van de aarde.

Op de korte termijn hebben deze oplossingen grote gevolgen voor de economie, maar op de lange termijn dragen ze bij aan economische stabiliteit en nationale onafhankelijkheid. Bovendien vallen de economische gevolgen van deze crisisaanpak in het niet bij de economische gevolgen van een opwarming boven de 1,5°C. Het is dus eenvoudig: kiezen voor een crisisaanpak is een risico, maar niet kiezen voor een crisisaanpak is een groter risico.

Dat neemt niet weg dat een ruk aan het stuur vraagt om moed. De meeste landen hebben nog niet gekozen voor een crisisaanpak, dus Nederland zal een voorloper zijn. Dat is een uitdaging, maar andere landen zullen snel volgen, zo niet door eigen initiatief, dan wel door rechterlijke uitspraken in klimaatzaken of door de ontwrichtende gevolgen van klimaatverandering.

Nederland laat zich graag voorstaan op een voorlopersrol in de strijd tegen de elementen. Het is tijd dat Nederland zijn verantwoordelijkheid neemt en deze rol vervult.